

POSTANOWIENIE

Dnia 4 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Joanna Lemańska

SSN Paweł Księżak

w sprawie z powództwa C. spółki akcyjnej z siedzibą w W.
przeciwko Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki
o wymierzenie kary pieniężnej
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 4 marca 2025 r.
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie
postanowieniem z dnia 12 maja 2023 r., VII AGa 1324/22

„Czy w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania tego z nich, który obowiązywał jako ostatni, w sprawach rozpoznawanych w drugiej instancji według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego skład sądu kształtowany jest na podstawie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4) ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (j.t: Dz. U. z 2021 r., poz. 2095 ze zm.), czy też na podstawie art. 367 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (j.t. Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.)?”

odmawia podjęcia uchwały.

Paweł Księżak Maria Szczepaniec Joanna Lemańska

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Regulacji Energetyki (dalej: „Prezes”) decyzją z dnia 29 grudnia 2019 r., znak: [...], na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 12 w zw. z art. 56 ust. 2, 3, 6 oraz art. 30 ust. 1 ustawy z 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz.U. z 2019 r., poz. 755, ze zm.) w zw. z art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r., poz. 2096, ze zm.), po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w sprawie wymierzenia kary pieniężnej przedsiębiorcy C. S.A. z siedzibą w W. orzekł, że przedsiębiorca nie przestrzegał w roku 2017 obowiązku dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego z zagranicy, o którym mowa w art. 32 ust. 2 ustawy Prawo energetyczne i za powyższe działanie wymierzył przedsiębiorcy karę pieniężną w kwocie 5 000 złotych.

Na skutek odwołania przedsiębiorcy Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 22 sierpnia 2022 r. oddalił odwołanie i zasądził od powoda C. S.A. na rzecz pozwanego Prezesa kwotę 720 złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Od powyższego wyroku apelację wniósł powód. Przedmiotowa sprawa została przydzielona losowo sędziemu, który utworzył w oparciu o przepis 15zzs¹ ust. 1 pkt 4) ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r., poz. 2095 ze zm., dalej: „uCovid”) jednoosobowy skład Sądu Apelacyjnego rozpoznającego apelację. Apelacja podlega merytorycznemu rozpoznaniu przez sąd drugiej instancji.

Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 12 maja 2023 r., VII AGa 1324/22 na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości: „Czy w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania tego z nich, który obowiązywał jako ostatni, w sprawach rozpoznawanych w drugiej instancji według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego skład sądu

kształtowany jest na podstawie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4) ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (j.t. Dz. U. z 2021 r., poz. 2095 ze zm.), czy też na podstawie art. 367 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (j.t. Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.)?”.

Sąd Apelacyjny wskazał, że uchwałą składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2023 r. (III PZP 6/22), podjętą na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy Katowice-Zachód w Katowicach postanowieniem z 5 lipca 2022 r. (VII Pz 5/22), Sąd Najwyższy uznał, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4) uCovid ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.) oraz postanowił nadać uchwale moc zasady prawnej i ustalił, że przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia.

W świetle powyższej uchwały wykładniczej powstała w przekonaniu Sądu Apelacyjnego poważna wątpliwość - zwłaszcza biorąc pod uwagę praktyczne skutki związane z nadaniem uchwale Sądu Najwyższego mocy zasady prawnej - czy dopuszczalna jest odmowa pominięcia - w ramach rozproszonej kontroli konstytucyjności - przepisu art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4) uCovid, z uwagi na doniosłe skutki w zakresie zapewnienia obywatelom prawa podstawowego - prawa do sądu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie sąd powszechny nie może orzekać zgodnie z zaprezentowaną w uchwale z dnia 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22 wykładnią nakazującą pominąć przepis art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4) uCovid, ale jest związany obowiązującymi przepisami prawa stanowionego. Wyjaśnił, że sam Sąd Najwyższy wskazał, że skutkiem jego uchwały nie jest utrata mocy obowiązującej przepisu uCovid, lecz ukierunkowanie praktyki sądowej jego stosowania (pkt 47 uzasadnienia wyroku). Sąd Apelacyjny przytoczył stanowisko Sądu Najwyższego zaprezentowane w przedmiotowej uchwale, że praktyka stosowania obowiązującego przepisu mogłaby polegać na pominięciu jego

stosowania, otwierając pole dla zastosowania art. 367 § 3 k.p.c. Wyjaśnił, że ewentualną podstawą do pominięcia stosowania tego przepisu mogłaby być ocena jego niekonstytucyjności dokonana przez sąd powszechny w ramach koncepcji rozproszonej kontroli konstytucyjności albo koncepcji *lex superior* (pkt 47 uzasadnienia wyroku). W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sądy drugiej instancji mogą także - bez pomijania art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4) uCovid - wykorzystać ten sam przepis, w części pozwalającej rozpoznać sprawę w składzie kolegiальnym.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wskazał, że w takiej sytuacji rolę sądu drugiej instancji nie jest proste „zastosowanie” uchwały Sądu Najwyższego, która nie stanowi źródła obowiązującego prawa, ale z uwagi na jej treść, samodzielne rozważenie czy skład jednoosobowy sądu ukształtowany przepisami art. 15 zsz¹ ust. 1 pkt 4) uCovid jest składem, który narusza konstytucyjne prawo do sądu. Wyjaśnił, że praktyka kształtująca się na tym tle pozostaje zróżnicowana. Część składów orzekających pozostaje jednoosobowa zgodnie z dyspozycją przepisu art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4) uCovid, a część składów - co do zasady sprzecznie z hipotezą przepisu art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4) uCovid - na zarządzenie prezesa sądu jest kolegiальna (trzyosobowa). Wskazał, że dostrzegane są (choć marginalnie) próby pomijania stosowania przepisu art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4) uCovid i kształtowania składu sądu w oparciu o art. 367 § 3 zd. 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 390 § 1 zd. 1 k.p.c., jeżeli przy rozpoznawaniu apelacji powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd może przedstawić to zagadnienie do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, odraczając rozpoznanie sprawy. Przez istotne zagadnienie prawne rozumie się wystąpienie „wyraźnych wątpliwości, co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie – wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Sformułowane zagadnienie winno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się

do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego” (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2022 r., III CZ 62/22). Wystąpienie istotnego zagadnienia prawnego musi dotyczyć ponadto problemu, którego rozstrzygnięcie jest faktycznie niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego. Musi występować bezpośredni związek przyczynowy między problemem prawnym a sposobem rozpoznania sprawy. W przeciwnym razie Sąd Najwyższy odmawia podjęcia uchwały w tym zakresie (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., III CZP 108/20). Co więcej, przyjmuje się, że Sąd Najwyższy może odmówić podjęcia uchwały, jeżeli przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne zostało już uprzednio rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy w uchwale podjętej w innej sprawie, a sąd drugiej instancji nie powołał argumentów prawne przemawiających za odmiennym stanowiskiem (postanowienie Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., III CZP 91/20).

Zgodnie z postulatem ścisłej wykładni art. 390 § 1 k.p.c. w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że instytucja pytań prawnych prowadząca do związania sądów niższej instancji w danej sprawie poglądem Sądu Najwyższego, zawartym w podjętej uchwale, jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sędziów tylko Konstytucji i ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP) i ze względu na tę wyjątkowość, powinna być stosowana w sposób ścisły, bez żadnych koncesji na rzecz argumentów o nastawieniu celowościowym i utylitarnym (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 marca 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999, Nr 10, poz. 166 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z: 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08, nie publ. 29 października 2009 r., III CZP 79/09, nie publ., 12 stycznia 2010 r., III CZP 106/09, nie publ.; 11 kwietnia 2019 r., III CZP 96/18, nie publ. 20 lutego 2019 r., III CZP 91/18, nie publ.; 5 października 2016 r., III CZP 50/16, nie publ. 29 czerwca 2016 r., III CZP 10/16, nie publ.; 20 sierpnia 2021 r., III CZP 40/20, niepubl.).

Zgodnie z powyższym postulatem przyjmuje się również, że uprawnienie do przedstawienia zagadnienia prawnego i jego rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy przysługuje, o ile takie rozstrzygnięcie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy, w której zostało przedstawione. Sąd Najwyższy wyjaśnił w związku z tym, że podstawą odmowy udzielenia odpowiedzi na pytania prawne jest np. zmiana stanu

prawnego, która nastąpiła po przedstawieniu Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, mająca wpływ zarówno na treść rozstrzygnięcia o przedstawionym zagadnieniu prawnym, jak również na potrzebę wydania uchwały co do tego zagadnienia przez Sąd Najwyższy. W razie więc zmiany stanu prawnego będącego podłożem przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego - mającego bezpośrednie zastosowanie do jego rozwiązania lub mogącego mieć znaczenie dla sposobu interpretacji przepisów obowiązujących wcześniej, których dotyczy przedstawione zagadnienie prawne - wykładni nowych regulacji prawnych i oceny ich znaczenia dla rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego, które wyłoniło się w toku rozpoznawania środka odwoławczego, powinien dokonać w pierwszej kolejności sąd przedstawiający zagadnienie prawne. W przeciwnym razie, skutkiem rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego przez Sąd Najwyższy po zmianie stanu prawnego byłoby narzucenie sądowi drugiej instancji w danej sprawie określonej wykładni nowych przepisów, co do których sąd ten nie wyraził żadnego stanowiska, co prowadziłoby do nieuzasadnionego rozszerzenia wyłomu, jaką instytucja pytań prawnych czyni w odniesieniu do zasady podlegania sędziom tylko Konstytucji i ustawom (zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2021 r., III CZP 40/20, niepubl. I powołane w nim orzeczenia).

Ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1860), która weszła w życie dnia 28 września 2023 r. uchylono przepis art. 367 § 3 k.p.c., którego dotyczyło istotne zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Warszawie. Tym samym aktem prawnym dodano przepis art. 367¹ k.p.c., którym ustanowiono jednoosobowy skład sądu odwoławczego jako regułę, z wyjątkiem spraw wyraźnie w tym przepisie określonych.

Z uwagi na wprowadzenie powyższych zmian legislacyjnych zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 12 maja 2023 r., VII AGa 1324/22 nie pozostaje w bezpośrednim związku przyczynowym z rozpoznawaną sprawą. W związku z powyższym Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały.

Paweł Księżak Maria Szczepaniec Joanna Lemańska

M.L.

[r.g.]